

Mythologia, Francfort, 1581 - IV, 10 : De Apolline

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre X

Ce document a pour résumé :

[Mythologia, Francfort, 1581 - X \[40\] : De Apolline](#)

Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre IV

Ce document est une version augmentée de :

[Mythologia, Venise, 1567 - IV, 10 : De Apolline](#)

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre IV

[Mythologie, Paris, 1627 - IV, 11 : D'Apollon](#) est une transformation de ce document

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre IV

[Mythologie, Lyon, 1612 - IV, 10 : D'Apollon](#) est une traduction de ce document

Informations sur la notice

Auteurs de la noticeÉquipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution – Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

Citer cette page

Conti, Natale, *Mythologia* Francfort, 1581 - IV, 10 : De Apolline, 1581

Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle)

Consulté le 15/01/2026 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Mythologia/items/show/5946>

Copier

Présentation du document

PublicationFrancfort, André Wechel, 1581

ExemplaireRegensburg (Allemagne), Staatliche Bibliothek, 999/Hist.pol.1307

Formatin-8

Langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Paginationp. 344-370

Des dieux, des monstres et des humains

Entités mythologiques, historiques et religieuses[Apollon](#)

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 28/12/2018 Dernière modification le 25/11/2024

*Quaerit, ruit, furibunda ruit: totumq; per orbem
Fulminat, & caca caca triumphat equis.*

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia, tot lamentationes, tot querelas mortalium in se audiat: quam ab hominibus tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina administratione tam nefarie pro stultitia nostra quereremur, introducta fuisse iudico. Hanc caecam, hanc stultam, hanc temerariam, hanc leuissimam, hanc amentium parentem, hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acceptis petraræ sunt gratiarum actiones, at frequentissimæ pro calamitatibus contumelias & obliuigationes. Hæc eadem tantum existimationis, tantumque imperium ab Homeri temporibus accepit, ut Iupiter de cælo ab ea propè fuerit detrusus, omnemq; rerum administrationem & sceptrum ipsum è manibus illa Ioui propè extorserit, sicut crediderunt insulsi homines.

¶ Atque ut summam dicam, nulla alia de causa excogitatum fuisse Fortunæ nomen ab antiquis crediderim, nisi ut hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane nomen, & ad numen quod nusquam existeret, diuerterent. Nam cum quid aduersum accidit, illud diuino consilio euenire constat, cum omnia à Deo proueniant. Quod si homines omnes sapientes essent, facile cum eo viro optimo dicerent: Si bona de manu domini accepimus, quare non & mala sustineamus? at quoniam pauci sunt sapientes, cum pro acceptis malis doleamus, non ne præstat de vano nomine Fortunæ, quam de diuina prouidentia queri? inde fit ut quibus res è sententia succedunt fortunati dicantur, cuiusmodi dicebatur Timotheus ille Atheniensis, quem dormientem fingeant pictores, ac Fortunam illi vrbes, tanquam pisces in retia impellentem, ac de Fortuna satis, nunc de Apolline dicamus.

De Apolline. CAP. X.

FVIT Apollo, ut diximus, Latonæ Iouisque filius, si quidem Latona à Ioue cōpressa vno partu Apollinem & Dianam peperit, ut ait Hesiodus in Theog.

*Λέτω δ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιρας,
ἱερόεσσι γόνον πρὸς πάντας ἑρμαιώσαν,
γύναι δὲ μισέχου εἰς φιλόττι μῆτιν.*

At Phœbum peperit peperit Latona Dianam,

Pignora

*Pignora cunctorum quæ sunt clarissima diuinum,
Calicolum regis magnæ coniuncta tenantis.*

Quare Apollo ita gloriatur apud Ouidium, se à Ioue natū esse:
mihi Delphica tellus,

*Et Claros, & Tenedos, Pæopæaque regia seruit,
Iupiter est genitor.*

Herodotus autem in Euterpe non Iouis, at Dionysi filios fuisse Apollinem & Dianam scribit in his: Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἀρτέμιδα, αἰνότες καὶ ἰεῖος Διὶ καὶ ἑνὶ πατρί. Ἀπὸ δὲ Τροφῶν αὐτοῖσι καὶ εἰς ὅτι φανερὸν ἴδαι. Apollinem ac Dianam Dionysi & Isidis filios esse aiunt: Latonamque illorum fuisse nutricem, cum illos seruanerit. Nā Latona cum esset vna ex octo Dijs Ægyptiorum, à Cerere depositum apud se Apollinem seruaui, cum in insula Plote siue natante ab impetu Typhonis Osiridis filios querentis protexisset. Hos filios qui Latonæ attribuant, in Delo peperisse dicunt, vt testatur Cicero in actione: in Verrem. Postridie cum spoliatū fanum viderent ij, qui Delū incolebant, grauius ferebāt: est enim tanta apud eos eius fami religio, vt in eo loco ipsum Apollinē natum esse arbitrentur. Atque Homerus hymnographus in Delo palmæ arborem fuisse inquit, quæ ostendebatur, cui innixa Latona Apollinem peperit, vt est in his:

*καλὰ μὲν περὶ μακρὸν ὄρος, καὶ κύνειον ὄρεον,
ἀγχοῦ τ' αὖ ποταμῶν, ὅπ' ἰ τῶν ποσσὶν ἰδρῶσι.
In monte excelsa deflexa, in Vertice Cynthi,
Inopa ad primas ripas, palmaque propinqua.*

Et Ouidius in Epistola Cydippes:

*Miror & innumeras structam de cornibus aram,
Et de qua parient arbore nixa Dea est.*

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocata fuisse scribit, & templum Apollinis magnificentissimum, & aras tergeminas, & arbores tum fructiferas, tū etiam steriles per multas. Plutarchus in vita Pelopidæ in ciuitate Tegyta natum fuisse Apollinem scribit, ibiq; esse duos fontes, quorum alter Palma, alter Oliua dicitur: montemque Delum nomine, atq; illa quæ de Tityo ac Pythone dicuntur, possunt omnia ad hunc ortum perducī. Sed vt res magis perspicua sit, verba Plutarchi ascribenda duxi: μακρὴ δὲ ἀπὸ τῆς ἑλκῆς, πρὸς ἑστὴν Ἀπόλλωνος Τυφιδίου, καὶ μακρὸν ἑλκὸς μάλιστα οὐ

πάλιν πάλιν χρίτον, ἀλλ' ἄχρι τῶν μηδ' αὖτ' ἔκμαρξεν, πλὴν πρὸς
 τῆς ἑ' χιρῶντος ἔχοντος. ἔνταυθα μὴ ἀλεγεῖται πρὸς τὸν Ἰανόδω
 καὶ τὸ μὴ πλὴν ἔχοντος, ἀλλ' ὅς καλῶνται, καὶ πρὸς αὐτὸ κατὰ λή-
 γων αὐτῶν μέλαρος πεταχόμεναι. ὁ πρὸς δὲ τῶν αὐτῶν, δύο ῥήγνυται
 πετρεῖαι, καὶ ἀκούσονται πλὴν καὶ ψυχρὸν ἡλιαυματὸν ἰάματι
 αὐτῶν μὴ εἶναι, ἵδ' δὲ ὡς λαοὶ ἄχρι τῶν ὀνομαζόμεναι, ἔφωτῶν με-
 ταξὺ δυνάμει, ἀλλ' ὡς αὐτῶν τῆς αὐτῶν ἀρχαῖς εἰσιν. Nec longe hinc
 sanè distat Apollinis Tegyrei templū & oraculū non multo
 iā tempore euersum, quod & q̄, ad Medorū bellum cū prae-
 sideret saepe re-ē Echecrates vaticinjs ac responsis floruit.
 Hic fabulatur D-ū natū esse, cui loco finitimus est mōs De-
 lus nominatur, ad cuius montis vades vnda Melanis fluuij
 cessant. Post ipsam templū geminas fontes scatent, suauitate
 aquarū, & copia, & frigore mirabiles: quorum alterū Pal-
 mam alterū Olivam nomināt hū etiam temporibus. Ne q̄
 & vñ quidē est quod int. r duas arbores, sed inter duo fluen-
 tia & vñ pon dū Dea deposuerit. Multos fuisse Apollines scri-
 bit Cicilib. 3. de natura Deorū his verbis: Apollinū antiquissi-
 mus is, quē paulo antē ex Vulcano natū esse dixi, custodem A-
 thenarum. Alter Corybantis filius, natus in Creta: cuius de illa
 insula cū Ioue ipso certamen fuisse traditur. Tertius Ioue natus
 & Latonae quē ex Hyperboreis Delphos ferūt aduenisse. Quar-
 tus in Arcadia, quē Arcades Nomionem appellant, quod ab eo
 se leges ferūt accepisse. Atq; cū tot Apollines fuerint, reliqui
 omnes silentur omnesq; res aliorū geste ad vnū Apollinē La-
 tonae & Iouis filiū referuntur. Hic multos filios habuisse dici-
 tur ē varijs mulieribus: ex Æthusa Neptuni filia Eleutherū sus-
 cepit, ē Corycia nymphea Lycorum, ē Thyia, vel, vt alijs magis
 placet, ē Melarne filia Cephusi Delphum, ex Acachallide Phy-
 lacidem, & Philandrum & Naxum, ē Cyrene nymphea Aristēū
 ex Euadne Iamum vatem, à quo Iamidae apud Pisam vatici-
 nabantur in Olympicis pelles victimarum in ignem iacien-
 tes, quod alii maluerunt fieri ē sectione, si recta fieret: Chero-
 nem ē Thero Phylantis filia, ē Chrysote Coronum, Eutro-
 cum ē Cyrene, ex Arria Cleochi filia siue Ægea Miletum, à quo
 dicta est vrbs, & Oaxum, à quo Oaxia, & Arabum, à quo Ara-
 bia: ex Babylonia & Garamantem, Ismenium, & Acrephum à
 quo Acrephia vrbs Boeotiae: futurus erat pater etiam ē Casta-
 lia, nisi in fontem euauisset: ē Syllide nymphea, Xcuxippum:

ex

et Asterie, Idmonem: è Sinope, Syrum: è Dia Lyaonis, Dryopem: è Manto, Mopsum: è Melia Oceani, Tarnarum vatem ac diuinatorem & Ilmenium: è Calliope, Orpheum & Hymenæum & Ialemum, vt ait Asclepiades in sexto Tragicorum: ex Aeachallide Delphum, qui nomen dedit Delphis umbilico totius orbis terræ. nam fabulati sunt antiqui Iouem cum vellet medium atque umbilicum terræ inuenire, alteram aquilam ab oriente, alteram ab occasu pari velocitate emisisse, iussisseque illas recta & è regione conuolare, quæ cum in Delphos denique conuenissent, ibi ad sempiternam facti memoriam aurea aquila dicata est. è Chione, Philammonem. amauit etiam Rhodiam virginem, quæ nomen dedit insulæ. suscepit Megareum, à quo Megara. & ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerandis diutius immorer, Linus, Philisthenes, Iamus, Laphitus, Anius, Argeus, Ilaira, Psyche, Philemon, Pythæus, Garamantes, Actæus, Branchus, Nomius, Eurynome, Dorus, Laodocus, Polypetes, alii que complures dicuntur fuisse Apollinis filii, & Chius ex Anathippe, à quo insula vocata fuit. amauit & Bolinam nympham, quæ fugiens eius imperum se in mare proximum abiecit, atque Apollinis miseratione immortalis est facta non procul à Drepano promontorio. è Peneo Oceani & Tethyos, à quo fl. dictus est Thessaliæ, & Creusa natus est Hypseus & Stilbe, de qua Apollo filios Lapithem & Centaurum procreauit. Lapithes ducta Orsinome Phorbantem & Periphanrem suscepit, qui cum in regnum successissent, omnes suos populos à patre nominarunt Lapithas. Fuit autem Æsculapius omnium filiorum Apollinis celeberrimus, quem Iupiter fulmine confecisse dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauius ferens Apollo cum vlcisci non posset Iouis in se iniurias, omnem ire impetum conuertit in Cyclopas, quos, quia fulmina Ioui fecissent, sagittis confecit. Ea re indignatus Iupiter Apollinem è cælo relegauit. Quod ita scripsit in Argonauticis Orpheus:

Ἀΐμιτος δ' ἀφίεντι φερκιδίην, ἥ περὶ παῖδαν
 θοτύοι ὑπέλα' αἰὼς δ' ἤλαύατο μήτην,
 οὐτι καὶ τοὶ κύκλω παρ' ἄμειμακίταισιν οἷς οἷς
 ἐν φρεσὶν ἔντευσ', Ἀσκληπιοῦ ἔντευσ' ἰώρην.
Inde Pheris Admetum adest: ferminis Apollo

Huic olim, cuperet vitare et cum Ioni tram.

Cyclopas quoniam confecerat ille sagittas,

Atque neci dederat Asclepi pignora ergo.

Inde demissus ac exul errabundus mortalium calamitatibus factus est obnoxius, ut testatur Lucianus in dialogis mortuorum. Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium victui necessariatum mortalis omnium miserrimus factus operam suam Admeto Thessalix Regi pascendis armentis concessit. Vel, ut alii maluerint, datus est in servitutem Admeto, qui, quoniam oves pavit, vocatus fuit Nomius & Agreus, de quo ita Pindarus in Pythicis:

ἄγχι δ' ἄνδρ' Ἀπόλλων

ἀνέρ πᾶσι χάριμα φίλοι,

ἄγχιστον ὁπάωντα μήλων.

Et clarum Apollinem

Viris latitiam amicis,

Propinquum custodem ovium.

à quo magnopere dicitur fuisse amatus contracta postmodum non vulgari amicitia propter bonitatem ingenij & industriam ipsius Apollinis. Huic eodem die natus Mercurius vesperti boves surripuit, ut est in hymno Homeri in Mercurium:

ἔφως γαργάνος μέσῳ ἡμετέρι σκιδάριζεν

ἰατρὶσι παῖς κλέψαν ἐκ βοῶν Ἀπόλλωνος.

Edisus ut mane esset, cytharam pulsavit eadem

Luce, boves Phæbo celavit vespere raptos.

Deinde cum quereretur Apollo, Mercuriumque minis terrere conaretur, ut boves per furtum raptas sibi restitueret, idem Mercurius pharetram etiam surripuit: qua re cognita coactus est ridere Apollo, ut ait Horatius in 1. Carminum:

Te boves olim nisi reddidisses

Per dolum amotas, puerum minaci

Voce dum terret, sidum pharetra

Risit Apollo.

Cum Pindarus oves, alii boves pavisse Apollinem inquam, Callimachus tamen in hymno in lauacrum Apollinis equas illum pavisse asserit in his.

θοῖβον καὶ νόμιον κλήσησιν ὁμοῦ ἐξ ἑταίρων

ἐξ ὧν ἰπὸν Ἀμφρυσιῶν γένεταί τις ἱππεύων.

Dixerunt Nomium Phæbum, ex quo tempore ad Endas

Am-

Amphrysi Deus egit equae pastum ille iugales.

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vnà cum Pale, ut ait Virgilius in Ægloga quinta:

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo,

Et in tertio Georgicorum:

*Tu quoque magna Pales, & te memorande canemus
Pastor ab Amphryso.*

Huius lupus sacer existimatur, quia cū infestum sit animal gregibus & armentis, Apollinis tamē armento pepercerit. Ast ego crediderim, ut inimicum animal maētari solitum armentorum Deo, eadem causa qua sus Ceteri & caper Baccho immolantur. Alii crediderunt ob rapacitatem sacratum fuisse, quia calor rapacitas per illum significatur, sicut coruus eidem erat sacratus ob diuinationem pluuiarum & serenitatis, cū nunc clara, nunc rauca voce vteretur pro mutationibus temporum. Arati tamen enarrator ob prestantissimum oculorū acumen sacrum Apollini perspicaci existimari censet. Sic enim inquit: ὡς γὰρ ἱκανοὶ μακρόθεν ἰόν ὄραν διώκτες, ὅτε δὴ καὶ ὁ λύκος ὀφθαλμοῖς καὶ διὰ τὸ ὄξυ δυνάμει αὐτῆς, προσήρμοζα αὐτὸν τῷ ἀπὸ λανθάνειν. Ut enim ille cūm procul extiterit, tamen potest perspicere. sic lupus magnū est acies acumen: qui etiā quoniam est perspicax, Apollini sacer putatur. Hic idem Deus mox cūm ad Eurotæ ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus disco certaret, Hyacinthum imprudens occidit, ut ait Ouidius libro mutationum 15. atq; ita Nicander in Theriacis:

*Ἰλνῶτον, ἑρπύοντα φιλοθρήνην ἔακινθε,
ἐν οἰβροῖς ὀρήνισεν ἱππὶ β' αἰκέτιος ἔκτα,
παῖδα βάλων προπαροῖθιν Ἀ' μυκλαίου ποταμοῖο,
προσθήδην ἔακινθεν, ἱππὶ σέλος ἱππασα κόρη
πύρρε ἀπρὰ μέδουσ. νύκτον δ' ἤρασε κάλυμμα.
Psilathrumi fructum miserabilis atque Hyacinthi,
Quem Phabius luxit, quod nolens forte cecidit
Inuadens puerum prima lantagine malas
Florentem gelidas Amyclas ad fluminis undas.
Hic etenim saliens percussit tempora discus,
Temporis & fregit puero ferus ossa tenelli.*

Hac de causa profugus ē Sparta ad Laomedontē dicitur Troiā confugisse, qui tum fortē incenia ciuitatis extruenda curabat: ibi Apollo vnà cū Neptuno, cū ambo rerum necessarium

inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Non tamen tantam mercedem ceperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ovidius non manibus Apollinis extructa fuisse moenia Troiana scribit in epistola Paridis, sed per sonum lyrae: quam dum tractaret, saxa se sua sponte ait coccinè accommodasse. Ita enim inquit:

Ilion aspicias firmataq; turribus alia

Moenia Apollinea strulla canore lyra.

Neque solum extruendis muris Troianis camentum & lateres Apollo contrectauit, sed etiam opem tulit Alcatheo in extruendis muris labyrinthi, ut testatur Pausanias in Atticis ex omnium Megarensium opinione. Vbi etiam saxum ostendebatur, super quod citharam deposuit Phœbus, cum esset opus aggressurus: quod saxum si lapide percuteretur, citharæ sonum emitte per aliquod tempus consueuisse dictum est. Non defuerunt sanè qui dixerint Apollinem fuisse Arcadum Regem: qui cum seuerius imperaret, pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperii dignitate ad priuatam vitam, tanquam è cælo in terram deiectus, ad Admetum Thessaliæ Regem confugerit: qui illi concessit, utijs populis, qui circa Amphrysium fluium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum amnem Admeti fuisse dicitur, cum Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum *παιμῆν* siue pastores dicerentur, ad custodum pecudum similitudinem: quia non minus utilitatem suorum Reges antiqui procurabant, atq; vel pastores pecudum, vel patres filiorum. Inde Homerus etiam ex antiqua illa consuetudine Reges ac principes populorum, *παιμῆνες λαῶν* vocat. Hæc igitur nominis consuetudo cum ab eis qui curant armenta translata sit, postea locum dedit fabulæ. Herodotus in Euterpe omnes illos qui ab Ægyptijs Dij habiti sunt, regnasse apud Ægyptios ostendit, atque inquit eorum omnium postremum Orum Oliridis, quem Apollinem Græci vocarunt, imperasse, ut est in his: *το δὲ πρῶτον τὴν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχόντας, οὐκ ἴστανται ἅμα τοῖς ἀνθρώποις. καὶ τούτων αἱ ἱερεῖς τὸν κρατίοντα ἵπτανται ὡς αὐτὸν δὲ αὐτῆς βασιλεύοντα. πρῶτον οὖν οἶοντι Πάριδα, τοὶ δὲ πλείονες ἄλλους ὀνομάζουσι. τοὺς δὲ κατὰ παύματα τυφίονα, βασιλεύοντα ὡς αὐτὸν Αἰγυπτίον.* Atque primi hominum hominum

Deus

Dedit fuisse illos, qui regnauerant in Aegypto, quibus amplius inter mortales degerent: inter quos unus fuit semper, qui reliquos auctoritate anteciret. Postremus autem omnium regnavit Orus Osiris filius, quem Graeci vocant Apollinem. Est enim Osiris Bacchus, ut dictum est. Dicitur est Apollo, cum boues Admeti custodiret, ovis petraeus citharam invenisse, ut ait Pausanias in prioribus Eliacis, cum lyram Mercurius invenisset, ut dicitur. Fertur idem fuisse musicae & vaticiniorum inventor, ut est in primo Metamorphoseon Ovidii:

Iupiter est genitor: per me quod est, fuit.

Estque pater: per me concordant carmina neui.

Perutile sane & praeclarum inventum fuit Apollinis musica, quae tamquam solacium quoddam, & ad oblivionem humanarum calamitatum remedium, quibus vita hominum undique septa est, fuit inventa. verum illam nunc magis effeminatam quam conveniebat, ut chromaticum melos adhibuerunt ad demulcendos animos: nunc magis virilem fecerunt: nunc ex his ambobus modulis fecerunt permixtam: sicuti requirebat rerum praesentium ratio. Neque rudis omnino aut inurbanus habitus est, qui musicae non fuisset ignarus. Alius fuit musicae modus, cum per numeros animi in bellum essent incitandi, alius modus fuit in convivio, alius inter Deorum sacrificia. Qui enim modulos recte cognoverit, & quibus ex numeris componantur singuli, ille facile ad omnia tempora musicam rationem accommodabit. Fuerunt hac ipsa de causa Musae in eius tutela creditae, quarum & dux & pater Apollo fuit existimatus. Fabulantur Linum Amphimaro Neptuni filio & Vrania genitum fuisse: qui cum omnes mortales gloria musicae antecelleret, ab Apolline, cui se cantu conferebat, fuit extremo supplicio affectus, cui etiam parentant ante sacra Musarum. Fuit etiam Linus Apollinis & Terpsichores filius: vel, ut alii maluerunt, Vraniae & Mercurij, qui fuit ab Hercule cithara occisus, cuius discipuli fuisse memorantur Thamyras, Orpheus, Hercules. Hic naus est Thebis, ut in primo libro disciplinarum scripsit Hermodorus Platonicus, qui cum fuisset poeta praestantissimus, scripserat de mundi generatione, cuius in initio dixit omnia simul esse genita: atque idem scripsit de lunae & solis cursu, deque generatione animalium. scriptum reliquit Dio in tertia compositione, Linum alium natum esse ex Apolline & Psam-

mate nymphe, quam alij neptem, alij filiam fuisse Crotopi assererebant: quæ cum ex occulto concubitu apud Nemeum fluvium peperisset infantem, illum Linum appellavit, quod antiqua Argiuorum lingua spurium significat. Hunc Linum tamen alij ob timorem patrui conibus expositum a claniatum fuisse memorant, alij ob negligentiam pastoris aiunt id accidisse, cui datus fuerat educandus. Fuit & alius Linus, qui lamentationes ac fletus carmine prior edidit elegiaco, de quo mentionem fecit Phylarchus historicus. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam & palmam natus sit, ut quidam putarunt, ego verò crediderim, quod illa planta solem maxime amet, cum in locis frigidis non nascatur. Quod illi sacer sit, ita Theocr. ait in Herc. Leonicida:

χλωρή τ' ἀργίλαος Ἀπόλλωνος νομίσις
ἱερὸν ἄγνόν ἔχει, τὴλ' ἔσ' ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

*Atque virens oleaster Apollinis ipse sacratiss,
Ac purus, coma sacra Deo fronde scit adulto.*

Et quoniam musica fuit Apollinis inuentum, illi consecratas etiam cicadas, canorum omnino animalis genus existimaverunt, & fidiculam piscem, ut vocant Mercurio, triglem Hecate, phalaridem siue aputam Veneri, fusaneos Dionysio, & vitulum marinum, pompilum Neptuno, mulum Dianæ, ut ait Dorion in piscibus. Hic Deus patrius & civitatis defensor creditus fuit ab antiquis Atheniensibus, ad cuius Dei memoriam mos fuit priscis Atheniensibus comam nutrire, & aureas cicadas capillis adnexas gestare, ut his verbis testatur Thucydides: καὶ οἱ παλαιότεροι αὐτοῖς τῶν ἰουδαίων ἔπαλιν χρῆτος ἐπεὶ δὴ χιτῶνας τε λινοὺς ἐπαύσαντο φορεῦντας, καὶ χρυσῶν τέτλιγων ἐν ἱερῇ κρημβύλῳ ἀναδύμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. *Atque antiqui, qui inter illos diuinitati præsiterunt, nec longum intercedit temporis spatium, ex quo lineas tunicas gestare cessarunt, & aurearum cicadarum corymbos ex capillis capitum dependentes.* Verum tem hanc apertius patefecit Aristophanis enarrator in histoi ἀρχαίοτατοι τῶν Ἀθηναίων ἱστῶντες χρυσῶς ἐν τοῖς τῶν τριχῶν πλέγμασι ἔχον, διότι οἱ τέτλιγες μουσικοὶ ἔντες, ἀνάκλινται τῷ Ἀπόλλωνι, οἱ ἦν πατὴρ τῆ πόλεως. *Antiquissimis Atheniensium aureas cicadas capillis simplicitas gestabant, quoniam cum musica sint cicada sacra sunt Apollini: qui pater*

est musæ

trius est Deus illius civitatis. Hic Deus etiam celeberrimus fuit ob divinandam artem & vaticinia, eoque maximè omnium Deorum ab omnibus ferè gentibus in honore habebatur: cuius taberna quædam & officina responforum diutissimè patuit in Delphis præter cætera loca. Scriptum reliquit Lucianus in dialogo de Astrologia, virginem quandam apud Delphos prædicendi munere functam fuisse: cum tamen draco esset sub tripode, qui vocem emitteret. Fabulantur tamen nonnulli Apollinem vaticinandi artem à Pane didicisse, ut ait Apollodorus lib. 1. in his: *Ἀπόλλων δὲ τὴν μαντικὴν μυσθὼν παρὰ τοῦ πανὸς τῷ Διὶ καὶ Ὀμήρῳ, ἥκιστα δὲ διαφύετο χρησμάδων ὅσπερ τὴν οἰκίαν. οἳ δὲ ὁ φρεσὶν τὸ μαντικὸν πύθων ὄφιν ἐκώλυον αὐτὸν παρὰ λῆναι εἰς τὸ χάσμα, τῶτον ἀνελὼν, τὸ μαντικὸν παρέλαμψε.* Apollo autem vaticinandi arte ex Pane Iouis & Thymæ Nymphae filio percepta Delphos se contulit, quo tempore Themis dabat responsa. At ubi illum Pytho serpens impediret quo minis penetraret ad hiatus, eo caso Apollo loco oraculi ipse positus est. Erat enim, ut quidam antiquorum tradiderunt, tripodes aureus: sub quo serpens in adyto templi Apollinis Delphici, è quo loco responsa dabantur: atque hic tripodes hac de causa illi dicatus fuit. Fama est, ut testatur Plutarchus in Solone, Milesios hospites nonnullos à Cois piscatoribus aliquando emisse retium iactum, & certa mercede convennerunt Coi ut quidquid eo iactu cepissent, id esset hospitum Milesiorum. Aureum itaque tripodem reti annexum traxerunt: quem ferunt Helenam, cum Troiam navigaret, iussu oraculi eo loco deposuisse. Deinde cum nata esset controversia de illo tripode inter piscatores & Milesios, civitates ambæ causam illam publicè susceperunt, donec ad arma ventum est. Deinde cum utrique Pythiam consulissent, responsum tulerunt sapientissimo omnium tripodem illum mitti oportere: tum omnibus assentientibus Cois, qui pro illo antea decertaverant, tripodes ad Thaletem Milesium deferunt, ut ait Laetius in eius vita: quem tamen Thales ad Biantem, ut se sapientiotem remisit: & ab eo rursus ad alios eodem pacto transmissus, demum ad Thaletem denuò remittitur: quem ille tandem Ilinenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit, quòd Bianti primum fuerit delatus, deinde Thaleti, & ad alios deinde, mox ad Biantem denuò remissus Apollini

Delphico consecratus fuerit. Fuit autem tripods, ut est in libr. 4. Iliad. vas vel æneum, vel aureum, quod tribus pedibus fulciebatur, ansasq; siue aures haberet, quibus capiebatur, quorum vasorum unus erat in sacrificiis. Horum alij seruabantur ab igne intacti atq; τριπόδες ἀνέστησαν μοι dicebatur, oblatis siue depositi tripodes scilicet: quonū formæ ita fecit mentionē Homer⁹:

καὶ τριπόδ' ἀνέστησαν φέρον.

Et tripoda auratum ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni, & quibus utebantur in sacris, dicebantur ἱερὰ τριπόδα, hoc est igni impositi, de quibus ita meminit idem poeta:

τῶ μιν ἱερὰ γὰρ ἔμελλον τριπόδ' ἱερὰ τριπόδων

τὸν δὲ δυνάμεισιν ἐνὶ στήθεσσι τὸν ἄχαιϊ.

Imposueruntq; igni sacros dat tripodem, quem

Bis senos superare bonos rebantur Achivi.

Sunt qui dicant tripodes mensas fuisse in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiam mensas cortinas vocarunt, à corio Pythonis ita dictas, cum eo tripods Delphicus tegeretur. Alij tamen cortinam vas esse crediderūt tribus effultum pedibus, in quod mergebatur Phœbas vaticinatura. Alij sellam, quæ tribus pedibus fulciretur, tripodē esse senserunt, super qua sedens oracula daret: quod videtur testari Callimachus in lauacrum Dianæ:

ἔτι μοι νοῦν μὲν ἔμελλον τριπόδ' ἱερὰ ἰδέναι.

Nondum cura mihi sedes tripodis fuit antè.

Alij vas pulueribus plenum, ut sensit Hellanicus. Strabo diuinum domicilium, speluncam scilicet profundam. Memoriz prodium est à Musæo libr. 3. Iuniperum spinosam arborem consecratam fuisse, cui laurus præterea dicata putabatur, quod nympham Daphnen ab Apolline amatam in hanc ferunt mitatam, cum fugeret Apollinem: quia magis Leucippo inuene imberbi ac præualido delectaretur. ferunt Leucippum fuisse inuitatum cum cætero cœtu virginum ut se lauaret in flumine Ladone, cum esset indutus veste muliebri, idque impulsu Apollinis inuidentiæ eius felicitati, quod cum recusasset Leucippus, fuit denique protractus, ac deprehensus virginem ementitus à sociis Daphnes iaculis & pugionibus confossus interit. Atqui laurus Apollini sacra putabatur, non solum quia Ladonis filiam ab Apolline amatam in illam arborem conuersam esse

esse fabulantur, ut testatur Ovidius libr. primo Metamorph. sed etiam quia naturæ ipsius Apollinis convenit, cum arbor sit natura calida, cuius folia & fructus siccant & calefaciunt vehementer, ut ait Actius in libro primo, atque magis etiam ipse fructus. Hæc eadem causa fuit cur Lunæ simulacrum laureum ramum teneret, per quem calorem unâ cum lumine illam à Sole accipere significabant, ut sensit Ptolemæus in Almagesto. hæc una est arbor, quæ fulmine minimè tangitur, quare fuit ἀλφεινός dicta siue arcens ac repellens mala, neque timet anni iniuriam, sed semper fronder, neque unquam senex apparet. eius odor ad vitandam pestilentiam commodus est, ut ait Herodianus: atque non mediocriter confert diuinationibus, siquidem eius folia sub pulvinari dormientum posita vera somnia gignere putantur. Huius arboris coronæ Apollinis templis appendebantur, & vates coronabantur, dicebanturque lauri foliis vesci, quod vtilia vaticinia capientibus significantes munera & sumptus in victum reportabant, resque omnes humanæ vitæ necessarias, ut testatur Isidorus. Nicander Ætoli, is qui Alexipharmaca scripsit, qui que Apollinis Clarij fuit sacerdos, scriptum reliquit in Æmonia primum apud Tempe laurum fuisse inventam, quod innuit in his:

πυλάκι δ' ἢ οἷος ἀμύγῃ πέσῃ, ἢ ἀπὸ δάφνης

ταμπίδου, ἢ δάφνης φέροις ἐκ καυλίου κόψας.

Vel patrum vitæ patrum fer, vel dato lauri

Æmonia, passinacæque, aut caule cadent.

Apollinis Ismenij diuination non fiebat per responsa, sed per illa animalia quæ comburebantur, sacerdotes futura vaticinabantur, ut ait enarrator Sophoclis. Magi præterea & Scythæ per lignum myricæ vaticinabantur, & per alias multas aliorum arbuſtorum virgas, quod genus vaticinij à Medis etiam servari solitum scriptum fuit à Dione libr. primo tertiæ compositionis: sicuti lamidæ per pelles cæsarum victimarum ignibus impostarum, si rectè inciderentur: cum alias astragalis super mensis impostis Deorum vaticinari mos fuisset. In Leibo præterea fieri solita per virgas myricæ vaticinia testatur vel cognomen ipsius Apollinis, qui inde Myricæus vocatus fuit à Leibis. Scriptum reliquit præterea Archemus in iis quæ memoriæ prodidit de Archeanatide ac de bello Erythræo, Apollinē apparuisse in somnis Archagetæ summo eius expeditionis Imperatori,

q̄ tamum gestaret myricæ: quare illam plantā illi Deo gratam putarunt. Metrodorus præterea in quodam libello quem scripserat de consuetudine, antiquissimam plantam esse myricam putasse videtur, qua etiam Ægyptij per pompam Iouis coronarentur. Verū hanc sententiam ita attigit paucis idem Nicander in Theriacis:

καὶ μυρίαν λαζαρίαν πανακαρπία θάμνον
μάστιγι ἐνὶ ζωοῖσι φέρουσιν, ἢ οὐκ ἂν πόδαων
μαντεῦσάας κορυφαῖας ἐθέλωτο, καὶ θέμις ἀνδρῶν.

Inde nouum fruticem sterilis tu sume myrica,

Qua cates veneranda viros est inter. Apollo

Iura virum huic tribuit, venturaque dicere clarus.

Fama est Democritum non solum solita auguria intellexisse, sed etiam certo nomine aues quasdam nominare solitum, e quatum sanguine commisto anguis nasceretur, ex quo si quis edisset, auium omnium intelligeret idioma, atque Melampo memorant angues quosdam aures lambentes visos, quare ille postea sermones auium dicitur intellexisse. fama est Apollonium Thyaneum auium omnium voces intelligere solitum, quem aiunt aliquando passeret latantes intuitum dixisse presentibus non paucis, illos significasse cæteris asinum collapsum, milium quod portabat, disrupto sacco, effudisse, quare esse vnde vberimè pascerentur. Illud cum visum esset miraculum audientibus, aiunt nonnullos studiosè spectatum accurrisse an vera essent, quæ nunciarentur, atque inuenisse sicuti ab Apollonio dictum fuerat. Hanc diuinationem Romani cum ad libros Sibyllinos & exta Tyrthenorum & auguria & signa de cælo retulissent, cæteras omnes diuinationes aboleuerunt. Erant autem multi modi diuinationum apud antiquos, siquidem vel volatus auium, vel observationes tripudiorum, vel auguria, quorum fuit Caras inuentor, vel intuitus auium, vel exta victimarum, vel signa de cælo, vel prodigia, vel portenta, vel responsa Deorum, vel somnia, vel astra, vel aqua, vel ignis, vel mortui futura prædicebant ac præmonstrabant, vel alij modi, quos oēs recitare foret superuacaneū. Nam multa horū fuerunt ab Orpheo descripta in Argon. ut patet ex his:

ἀμφὶ δὲ μαντεῖας ἰδὲ αἶψα πολυπείροτας ἔργων
θερῶν τ' εἰσινῶν τε, καὶ ἢ ἀπ' ἀλγῶν θέσις ἐστίν·
ἢ δ' ὅσπερ θιασιζοῦσιν ὀνειροπόλαισιν ἀτὰρ πυρίσιν

4.υχαι

tus est. at contra interrogatus Calchas de sue prægnante prætereunte quot gestaret in utero, & quando esset paritura, & quibus signis, obtinuit: dicente Mopso decem, & inter hos unum tantum marem gestare in utero, & esse cras parituram initio horæ octavæ, & marem totum nigrum, ac tres feminas transuersæ albam lineam supra humeros habituras, è reliquis duas rostrum album ad oculos usque, reliquas posteriora crura sinistra ab ungula ad genu usque. Calchas, ubi res postridie eius diei ita esse fuisset comperta, mæroris impatiens vitam finivit. quamuis hæc diuinationes, ut ait Apollonius Atalicius in libro secundo compositionis, tanquam infidæ ac plerumq; vanæ relinquendæ sunt, & in primis quæ fiunt per phylionomiam, astragalos, circulos, terram, cribrum, formam, ignem, peluim, aquam, manum, caseum, ac mortuos euocatos. Sed aliquando tamen oracula veritatem expresserunt quæ nō semper fallere mortales potuerunt, ut etiam veridicæ fuerunt Sibyllæ. sic enim Apollo Christi mortem expressit, & Sibylla eundem miracula, quæ ante mortem erat factururus. atque Apollo quidem sic:

ἐκ τῶν ἰσχυρὰ σάρκα, σοφὸς περὶ ὧσιν ἔργον
ἀλλ' ὑπὸ χαλδαίων κριτῶν ὅπλοισι συναλωθῆς
γέμοις καὶ σκολόπιοις πικρὴν ἀνίτησα τελευτήω.
*Namque caro mortalis erat, diuinaque facta,
Chaldaei sed iudicibus per tela retentus
In ligno, clauisque, tulit post funus acerbum.*

Sic autem Sibylla inquit:

νεκρῶν δὲ ἀνάσσει ἔσται,
καὶ νεκρῶν δρόμος ἔσ' αἰὶνός, καὶ κωφὸς ἀκούς,
καὶ τυφλοὶ βλέψουσιν, λαλήσουσ' ἢ λαλῶντες.
*Consurgent extinctorum mox corpora, claudæ
Cursus erit velox, surdusq; exaudiet, atque
Prospectient longè cæci, mutique loquentur.*

Fuerunt autem duo Dei tantum, quorū celebrarentur responsa, Iupiter & Apollo; quorum ita fecit mentionem Æschylus in Eumenidibus:

καὶ γὰρ τὰ χρησμένας, τὰς ἑμὰς τε καὶ αἰὲς,
τὰς ἑμὰς καλῶ.
*Oracula ipse cum Ionio, tum dein mea,
Confidere impero.*

Verum.

Veruntamen idem Æschylus testatur in Sacerdotibus Apollinem à Ioue prius accipere responsa solitum, deinde eadem dare petentibus, ut est in his carminibus:

Εἴμ' ἐν ὅντι τείχεα, ταῦτα γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἰγναδὴν Ἀρχία.

*Cetissime huc venire: namque talia
Apollinis pater loquenti suggerit.*

Quamvis Diodorus Siculus à matre vaticinium, & medendi artem filium edoctum fuisse inquit, nam idem est Orus Ægyptiis, qui Græcis Apollo: cum Ius siue Ceres, ut quidam putant, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, & magnam partem medicine empiricæ. Vocatus fuit autem Apollo à μῆτις à Delphicis, quia cum prius Neptunus Delphis coleretur, at Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem: licenim illum vocauit Lycophron:

τὴν Ἀχιονίδην πατρίδην ἀμειψίως.

Locum Dei mutantis atque mania Condentia.

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur quando moriturus sit, & quasi præ lætitia cantet, cum prospiciat quātus bonorum cumulus sit in morte, vel certè quantam molestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit relicturus: quam causam & cantus, & cur dicati sint Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tusc. disput. Itaq; commemorant, ut cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt: sed quod ab eo diuinationem habere videantur, quia prouidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantur. Fuit autem templorum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cum vel mille aureos lateres Cræsus ille ob insignes diuitias celeberrimus aliquando dono miserit, ut testatur Zetes hist. i. ut aurea tota ara Apollini ex iis strueretur. Fuit & alius infinitus propè Regum & Imperatorum munerum numerus augustissimorum, ut videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippes:

Et modo partibus spatio, modo munera Regum

Miror, & in cunctis stantia signa loci.

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarū scitè emittendarum peritia, quod his verbis significauit Ouidius libro primo Metamorph.

Inuentum medicina meum est, opifexq; per orbem

Diceret herbarum subiecta potentia nobis.

Et Callimach. hymno in Apollinem.

τέχῃ δ' ἀμφιλαφὴς ἦτις τόσον, ὅσον Ἀπόλλων.
κῆνος οἷσ' οὐκ ἔλαχ' ἀνέρα, κῆνος ἀοιδόν.
Φοῖβος γὰρ καὶ τόσσον ἐπιτρέπτει καὶ ἀοιδῇ.
κῆνος δ' ἐβριάζει, καὶ μάντιός· ἡ δ' ἐν οὐβῷ
ἡ τρῶϊ δ' ἰδ' ἄσπετον ἀνάκλησιν θαλάσσιον.

*Arte magis varius nullus, quam clarus Apollo.
Sunt ille artifices cantus cura: ille sagittas,
Ille arcus curat, pariterq; oracula, Vates,
Suffragia, ex illo didicerunt funera primum
Differre, & gelida vitare pericula mortis.*

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia propè aurea habere finxit Callimachus ex antiquorum opinione: & semper esse iuvenem, neque unquam pubescere, aut lanugine prima barbæ vestiri, ut est in his versibus:

χρυσία τῷ πόλλωνι, τό τ' ἐδιδόν, ἢ τ' ἐπιπορπίς,
ἢ τὰ λύρη, τό τ' αἶμα τὸ Λύκτιον, ἢ τὰ φαρέτρην·
χρυσία καὶ τὰ πίδαλα. πολὺ χρυσος γὰρ Ἀπόλλων,
καὶ τὰ πολυκτέατος· πυθὼνι καὶ τιμῆρ' αἰῶ.
καὶ κοῦ ἀπὸ καλὸς, καὶ αἰὲν ἴσας· ἅ ποτε Φοῖβος
θελάσας ἰδ' ὅσων ἐπὶ χροὸς ἦλθε περιχάσας.

*Aurea sunt Phæbo hac: Vestitiq; & fibula in illa,
Tum lyra, tum chorda, ex humero pendentiq; pharetra:
Calces & ex auro & trique auri dives Apollo est,
Possidet is multa: quod Pytho ostendit. & idem
Formosus semper, semper iuvenisq; nec illi
Famine quantum nigrent lanugine mala.*

Scriptit Homerus in hymno in Apollinem, Apollinem ipsum vocatum fuisse Pythium, quia Typhonem sagittis interemerit: qui solis calore postea corruptus Apollini Pythio nomen dedit. Νᾶ πύθωθι putrescere significat, ut est in his carminib.

ὁ δ' ἐπνύετο Φοῖβος Ἀπόλλων,
ὅτ' αὐτοῖ τῷ πύθωθι ἐπὶ χροὸν ἦσθ' ἰατρίῃ.

sic inde precatus Apollo est:

Putrescas tellure iacens, campoq; feraci.

Tum idem paulo post:

οἱ δ' ἀνέκτε

πύθιον ἐκλίψον ἐπὶ τῷ μόν, ὥστε καὶ θῆ
αὐτὸ πύθωθι πύθωθι οὐδὲν ἡλίας.

inde

inde Vocarunt

Pythion hunc regem cognomine patruit illie

Quod monstrum radijs, & claro lumine solis.

Fabulati sunt antiqui hunc à terra à Iunone pugno percussa natum esse, quem serpentem fuisse crediderunt, at non Typhonem, ut scripsit de illo Nicander Colophonius in his:

ἡ δὲ γὰρ φωνήεντα ἰμαρτα χόερα χροὶ παχέην

κινῆν δὲ ἀπὸ γᾶς ἐπιφύει.

Sic effat a graui percussit robore dextra

Tellurem: motumq, solum est tum fertilis agri.

Cæsus fuit hic Python serpens non procul à Cephiso flumine, qui fluit ad radices montis Parnasi, ut ait Dionysius in libello de situ orbis. Scriptum reliquit Ouid. in l. lib. Metamorph. Pythia postea in honorem Apollinis fuisse instituta, quæ non à Typhone putrefacto, sed à serpente fuerunt instituta, ut in his scribitur:

Instituit sacros celebri certamine ludos,

Pythia perdonita serpentis nomine dictos.

Celebrabantur autem hi ludi vere ineunte ab omnibus Cycladum incolis, sicuti tradidit Dionysius in lib. de situ orbis in his carminibus:

ῥόδα δὲ Ἀπὸ δ᾽ ὧν χροὶς ἀνὰ γένος ἐπὶ πᾶσι

ἀρχαῖν τε γὰρ κτερὲν εἰς ἄρτος, εὐτ' ἐπὶ πᾶσι

ἀνέστησαν ἀπὸ νύκτας Ἀργεῖοι τε ἀνδρῶν.

Institueret choros omnes, victoria quando

Grata fuit, cum incundum ver incipit, & cum

Arboribus dulces nidos subtextit aedon.

Omnes enim insulæ etiam, quæ fuerunt circa Delum ludos pro illa victoria instituerunt. Scripsit tamen Pausanias in Corinthiacis Diomedem à Troia redeuntem cum effugisset tempestatem, quæ Græcis ab Illo redeuntibus immissa est, apud Træzenios templum Apollinis Incensoris dicauisse, & Pythicos ludos in eius honorem instituisse. Erat antiquissimus mos ut pulchrior ex omnibus hymnis qui offerrentur, in honorem Apollinis caneretur: postea verò cantus ad cytharam fuit institutus, & aulædorum atque tibleinam certamina: & præmia ab Amphictyonibus de medio sublata, & coronarium duntaxat fuit propositum: & quadrigis exceptis, omnia, quæ in Olympicis aderant athletarum studia, in hæc recepta cec-

tamina. Deinde paulò post repudiata fuit ars aulcedorum, & ex his ludis exclusa, quia iniucundum quiddam & triste præ se ferrent, cum elegi, funebresq; lamentationes his tibiis convenirent. Mox additus est equorum cursus, & armatorum deinde, mox bigæ introductæ: atq; variis temporibus & pullorum binorum iniugum cursus, & singulorum instituti, quorum nonnullorum mentionem fecit Ouid. lib. primo Metamorph.

*Hic inueniunt quicumque manu pedibusq; ratæque
Vicerat, æsculea capiebat fronda honorem.*

Nondum laurus erat.

Erat enim antiqua consuetudo iam tum à Thesei temporibus è Creta reducis incepta, ubi ludos Deli instituit, ut victores palma coronarentur. Mox coronis mutatis mansit tamen consuetudo, ut omnes victores ubicunq; esset, palmam manibus gestarent, ut ait Paus. in Arcadicis. At corona laurea propria fuit Delphicorum premiorum, idq; cum ob perpetuum vigorem, tum quia arbor ipsa Apollini sit dicata. Verum de his ludis alio loco plurib; fortasse pertractabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob serpentem ab Apolline cæsum institutos fuisse, sed ob incolam quendam Pythum (sic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixum sagittis, qui ibi extabuit. Atq; per id temporis ita nominabantur ea quæ corrumperentur, ut in Phocicis inquit Pausanias. Scriptum reliquit Ephorus, quo quidem tempore Apollo in terras devenit, homines sylvestribus fructibus viuentes ac ferarum more, mansuefecisse: atque id contigisse in Delphis primum, mox ad Panopeam urbem profectum crudelissimum & violentum tyrannum Tityum interemisse, audisseq; è Parnasijs hominibus alium esse tyrannum non minus hominibus infestum Pythonem nomine, atq; cognomine Draconem, quem & ipsum sagittis Apollo cōfecit. Atq; inter pugnandum cum Io Pæan clamitatum esset, quod mitte Apollo significat, mansit postea consuetudo ut in Pæanibus & in epiniciis, & in omni letitia alicuius victoriæ, Io Pæan clamaretur, ut est illud Ouid. in secundo de Arte:

Dicite Io Pæan, & Io hæc dicite Pæan.

Decidit in cassis prada petita meos.

Inde Pæanes dicti sunt hymni, qui in laudem Apollinis cōpositi canebantur: erat autem rhythmus eorum, ille plerumq; qui à Sophocle servatur in hoc carmine in OEdipode Tyranno:

injs

ἰνὶ δόλῳ παῖατ.

Iēie Delie Pæan.

Quamvis duo fuerint Pæanum genera, quorum usus erat etiam in bellis: nam horum alterum genus Marti ante bellum erat dicatum: alterum Apollini post victoriam. Cum corporis-
sent igitur Pæanes in Apollinem cantari, cepit & Apollo vocari Iēius, ut Eueius Bacchus. Alij igitur ἰνὶ ἀπὸ τοῦ ἰάσασθαι, hoc est à medendo, alij ἰνὶ ἀπὸ τοῦ ἰσθαι à mittendo scilicet dixerunt: quippe cum radij solis cum moderato calore demissi vitam mortalium conferuent, at contrà lethiferi sunt ijdem radij si immoderatus calor extiterit. Alij utrunque coniunxerunt, dixeruntque ἰνὶ ἰ. Iēius deinde dictus fuit. Quod autem Pæanes vocarentur cantilenæ in Apollinem compolite, declaravit id Homeri in I. Iliadis:

οἱ δὲ, πανμήριοι μολπῇ θιὸν ἰάσσοντο,
καλὰ ἀείδοντες παῖατα κεῦροι Ἀχαιῶν,
μῆλ' ὀνείχεϊα ἱέεργον· ὃ δὲ φρεῖα τέρπνι' ἀκύν.

Phæbeas itas placabant carmine Achivi

Per totas luce pulchrum Pæana canentes,

Cantantes Phæbum, huc mulcebant pectora cantu.

Fuerunt tamen, qui putarint Pæanas dictos fuisse non quidem ἀπὸ τοῦ παῖαν, vel à feriendo: sed potius ἀπὸ τοῦ παύαν, quod placare significat: quoniam canebantur istæ cantilenæ ubi vel famem, vel pestem cessare precabantur, vel aliquod imminens malum diuertere diuino implorato auxilio. Inde Æsculapius Pæon dictus fuit ab Aristoph. in Pluto, quia morbos mitiget ac cessare faciat:

Ἀέσκληπιὸν παῖαται μέν τε τυχόν.

Æsculapium natus benignum quod fuit

Pæonem.

Eius Dei laudes & res gestæ canebantur idcirco ad illum placandum, quod iis delectari putaretur, cum primus is, ut fama est, Iouis victoris laudes Saturno de regno depulso cecinisset carminibus, cithara sumpta magnificisq; vestibus indutus, & coma mirificè ornata, ut ait in secundo Eleg. Tibullus:

Sed natus pulcherque Venus, nunc indue vestem

Purpuream, longas nunc bene uelle comas:

Qualem te memorant Saturno rege fugato

Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Hic Deus eximiè colebatur in Soraçte Phaliscorū mōte, cuius sacerdotes nudis pedibus ad simulandam sanctitatem prunas

accensas calcabant illæsi: sed illud fiebat quibusdam additis medicamentis & antidotis, quæ res multitudinem hominum in summam admirationem & superstitionem adducebat. Id ita fuisse testatur Virg. lib. II. in his:

*Summe Deum, & sancti custos Sorantis Apollo,
Quem primis culimus, cui pinem ardor acerno
Pascitur, & medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus Vestigia pruna.*

Habuit Apollo multos locos in quibus colebatur: nam Homerus in primo Iliad. Chrysen, Tenedum, Cyllamque ciuitates connumerat, in quibus præcipue Apollo colebatur. nam ut de Ione dictum est, & de Diis reliquis, vel à ciuitatibus, in quibus sunt culti, vel ab euentu rerum, vel à conditoribus templorum cognomina obtinuerunt. ut Delphinus dictus est Apollo, quia Delphino similis in mari aliquando Gnosius nauis apparuerit, sibiq; aram erigi in litore iusserit, ut est in hymno Hom. in Apoll.

*ὡς μιν ἐγὼ τὸ πρῶτον ἐν ἡρώδι' ἰπείτα
εἰδὼς δὲ δελφίνι δοῆς ἐπὶ νηὸς ἔρξαμ.*

*Sic mihi Delphino similis super aquorū undas
Ceruleæ primum in nauim fuit impetus olim.*

At Heliodorus Delphinium vocatum fuisse scripsit, quia in Pythone Delphinum draconem Latonæ vim inferentem sagittis confecerit: cuius hæc sunt carmina:

*ὅππότε παντράχης ὑπὸ δ' ἀράσιν παρνησέο
δελφύνιν τ' ὄφεισι πάλωριον ἱξενάρεξεν.*

*Vel cum saxosis Parnasi in collibus arcu
Serpentem horrendum confecit is, atque sagittis.*

Fuerunt qui dixerint ita dictum fuisse, quia Castalium Cretensem in coloniā Apollo deduxerit, à Delphino vectus: alii quia Delphino similis nauis fuerit dux usq; ad finem Crissæum, & in Phocidem. alii quia sub forma delphini nauim conscenderit, & usq; ad eum locum per mare deuenit, mox exilierit illuc, ubi Delphi postea sunt vocati. Verum nos has fabulosas, variasque opiniones, & fabulosa cognomina prætermittentes, illa tantum summam percurramus, quæ cognitu necessaria sunt nostro huic suscepto negotio. Colebatur hic Deus & in Mileto & apud Mæonios, ab us causis, quas superius recensuimus, dictus Abæus ab urbe Lyciæ, Acrita, Actius, Accus,

sius, Agræus, Alexicacus, Argenetes, Agyæus, Ægyptius, Boidromius, Cerdous, Cutator, Carneus, Carinus, Carnias, Carmeus, Clarius, Delius, Didymæus, Diradiotes, Epicurius, Grynæus, Hylatus, Horius, Ismenius, Latous, Læmius, Loxias, Libystinus, Lycius, Maleates, Nominus, Napæus, Orchicus, Pastor, Pythius, Ptous, Phanæus, Pataræus, Patrous, Platanistius, Parnopius, Philesius, Præfagus, Præstes, Phyllæus, Sithæcus, Smyntheus, Spodius, Sciaftes, Theoxenus, Thyxæus, Thymbæus, Thelpusius, Lilius, Zosterius, aliaque complura fuerunt cognomina, quæ omnia numerare longum esset. Fertur hic Deus in varias formas ob amores fuisse mutatus in leonem, in ceruum, in accipitrem. Mos fuit illi agnos immolari, ut testatur Homerus lib. quarto Iliadis:

εὐχῆσθαι δ' Ἀπόλλωνι λυκῆναι ἰκλυτοὺς ὄρεσ,
ἀριῶν πεποτρύχων ῥίξιν κλαυθὺν ἰκαστόμην.
*Ipse roga Lycium Phæbum, qui est clarus ob arcum,
Et vome agnorum tenerorum sacra referre.*

At Virg. in lib. 3. Æneidos taurum illi immolari solitum scribit his verbis:

*Sic factus, meritis arvis mactavit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.*

Testatur Pausanias, etiam in Bœoticis Thebanos tauri Apollini immolare solitos, at postea immutatum fuisse morem ut bos domitus mactaretur: quod ij qui missi fuerunt aliquando ad capiendum taurum cum nimis tardi fuissent, & cædendæ victimæ tempus instaret, bos à trāseunte plaustro solutus fuerit, & pro tauro mactatus, quæ postea mansit consuetudo. Memoræ prodidit Euarthes in Fabulosis, accipitrem fuisse sacram Apollini, unde illud est Homeri:

κίχας δ' Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄλγος.
Nam celer accipiter sit Phæbi nuntius ales.

Atque hæc ea sunt ferè quæ de Apolline fabulosè tradita sunt ab antiquis.

¶ Nunc quid per hæc senserint, vestigemus. Appellarunt antiqui, ut sæpius dictum fuit, varias vel naturæ vires, vel siderum, vel summi Dei in res humanas actiones variis Deorum nominibus. Quid enim per Apollinem intelligebant, de quo tam multa tradita sunt in fabulis? Declaravit id Cic. libro 3.

de Natura Deorum: Illa autem, Balbe, quæ tu à cœlo, astrisque ducebas, quàm longè serpent, non vides: Solem Deum esse, Lunamque; quorum alterum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Et Plato in Cratylo, vbi nominis rationem perquirat, quæ ad quatuor facultates illius extenditur, ad musicam, diuinationem, medicinam, peritiâque mittendarum sagittarum, Apollinem, nunc quia non plures sint, nunc à soluendo, nunc à mittendo, nunc rerum simplicitate dictum contendit, quæ Soli cōueniunt omnia, ac nulli præterea. Quid enim veritatē magis aperit quàm Sol, & omnem tenebrarum caliginē ex humanis reb. dispescit? aut quid magis cōfert mediconū pharmacis? siquidē herbe quæ in apricis locis nascuntur, multo magis rei medicæ conferunt, quàm in vmbra aut in humidiorib. locis nutritæ. Hic est generationis rerū & corruptionis vnicus autor, vt in lib. de ijs sensit iure Arist. Hic lōgissimè è cœlo in terras radios suos minimè debilitatos iaculatur: vnde dictus est à poetis *ἰκάρπυος*, è longinquo operans scilicet; & *Λοξίας*, quia obliquū habeat incessum sub Ecliptica; & *Φœbus* à splendore luminis; & *Delius*, quia occulta manifestet: & ab huiusmodi causis multa nomina obtinuit, quæ nulli certè, nisi Soli, cōuenire possunt. Hic pestis & salutis solus est opifex, quoniam in symmetria caloris vniuersa animantium vita, salusque continetur. Hic medius inter cæteros planetas tanquam dominus cæterorum collocatur: quorum motus incredibilem efficere harmoniæ suauitatem crediderunt Pythagorici, quare musicæ autor putatus est. Huic citharæ inuentionem tribuerunt, quæ septem chordis prius munebatur, vt ait Virgilius libro sexto:

Nec non Threicius longæcum Geste sacerdos

Obloquitur numeris septem discrimina Vocum.

Qui chordarum numerus planetarum numero conueniebat: cum plurium chordarū instrumēta musica recentiora sint vel Pythagoræ temporibus vel Orphei. Hic Iouis & Latonæ filius fuisse creditur & in Delo natus, quia post illam cōfusam mundi, vt vocant, materiam, ex qua vniuersa quæ sunt creata creduntur, quæ *Ἀντὶ* quasi *Ἀντὶ*, vt ait Plato, à latendo & ab inscitia fuit vocata, ab omnium rerum opifice Deo lux prima omnium prodierit. Nam primūm solem & lunam duo lumina maiora in principio creauit Deus omnipotens. Nati dicuntur

tur

tur Apollo & Diana in Delo, quia continuo exorta luce res cognosci & videri posse coeperint, cum prius in confusa & informi materia omnia delitescerent. Qui Dionysi filios putarunt esse, vim & actiones solis Apollinem esse crediderunt, ac Dionysium esse solem ipsum, cuius filia sit luna, cum à sole patre lumen, vimque suam vniuersam accipiat. Eadem ratione qua calor mediocris confert omnibus animantibus, putatur Æsculapius, qui medendi artem callet, Apollinis esse filius. Huic Apollini vt mitior esset, pestemque leuaret, vt à nonnullis traditum est, ludi Apollinares fuerunt instituti. cuius cum dux sint potestates nimio calore & intemperie aeris perdendi, ad eam vim placandam, Pæan in hymnis cantabatur. In imprecationibus contra Icium vocabant ab immittendis sagittis, at non à medendo, vt quidam putarunt. Huius filius Æsculapius à Ioue irato fulmine percussus interiit: quia cum benignitas Solis & temperies animantibus sit salubris, aliquando ab inflammato aere pestis oritur, & in morborum grauitatem tota illa Solis clementia vertitur: quare grauior sit pestilentia medijs temporibus, quam per summos calores, aut per eximia frigora. Neque illud mirum, quando vel in male affectis corporibus idem contingit: nam quæ firmis conferunt, eadem ægrotantibus plerunque solent obesse, vel propter imbecillitatem concoquentis in stomacho caloris, vel quia magni refert quò naturalis potentia humorumque cursus diuertatur. Fit enim, tanquam in humanis corporibus, ita in hac rerum vniuersitate aliquando aëtorum quorundam concursus: vnde concitenur aeris intemperies, ex qua nascitur pestilentia, quæ modò sit ex abundantia, modò ex inopia nimia humoris: quæ necessariò sequitur annonæ penuria, cum omnia inferiora gubernentur à superioribus, & illa omnia non nisi Dei supremi & altissimi nutu quidquam agant. Apollo dicitur mortem filij grauitè ferens Cyclopa Iouis ministros, fulminumque artifices interemisse, quod nihil aliud significat, nisi Solis beneficio rabiem illam vaporum qui pestem excitauerant, fuisse extinctos. Nam ex ipsis vaporibus quodammodo affectis morbos procreari constat, & salubritatem euerri: & è vaporibus fulmina Ioui confici, cum illi sint fulminum artifices. Cum enim Æsculapius sit Apollinis filius medicus peritissimus, isque sit aeris optimè affecta temperies, hanc tempo-

riem eximius calor destruit, per quem vapores absumentur, neq; usquā possunt consistere. Cum aliquid simile fortasse superioribus temporibus contigisset, ut fabulati sunt de Phaethonte, ita ob hanc rem datus est locus fabulae, quia ob fulmine occisum filium Apollo Cyclopes, quod fulmina faciebant, occiderit. E caelo igitur descendisse per id tempus putatur, quia benignior & quasi humanior quam antea Solis natura sentiebatur. Id cum ita contigisset, cognouerunt mortales solem esse omnium rerum moderatorem: quare cum tepor illius conferat animantibus, pauisse armenta Admeti putatur, & inter Deos agrestes non ultimum locum sortitus est.

Fuerunt nonnulli qui Phorbanthem, Hyacinthum, Admetum ab Apolline amatos fuisse fabulati sint, ut ait Plutarchus in Numa, quod Deus amet sapientes, sicuti memoriae proditum est Pindarū, Archilochum, Hesiodum Dijs fuisse gratos. Laurus illi tum ob innatum calorem consecrata est, cuius ex attritu lignorum facile ignis eliditur, tum etiam ob diuinationem: quia eius folia sub puluinarum dormientis posita creduntur vera somnia gignere. Præterea illi quibus natura Solis plurimum dominatur, (nam alij aliorum planetarū naturæ magis clām adheremus) multa facilius præsentunt, quare diuinationem & vaticinandi peritiam Apollini tribuerunt. Huic Deo gryphes & corui ob similem vim præsentendi dicati sunt. Huius imago ab antiquis fingebatur, quæ dextra manu Gratiæ gestaret, at sinistra sagittas & arcum, quia multo plura sunt eius in humanum genus beneficia, quam incommoda quæ inferantur. Hunc Deum semper iuuenem sinxerunt, quia sempiterna illa sublimia corpora nullam sentiunt senectutem, & quia semper eadem vis est Solis, quamuis minimè appareat nonnullis ob signiferi circuli obliquitatem. Capillos illi tribuerunt prælongos, ad explicandam vim radiorum, quem etiam intonsum vocauit Horatius in his carminibus:

*Dianam tenera dicite Virgines,
Intonsum pueri dicite Cynthia.*

Sic is poeta in his versibus:

ὁ μόνος παῖς ἄνθρωπων, μέγας δὲ ὢν Ἀπόλλων
ἄβροτον, ἀγλαόμορφον, ἀκίρκατον, ἄβροχαιτόν.
*Cantamus Pæana Deum, qui est magnus Apollo,
Perpetuum, pulchrum, intonsum, semperq; comantem.*

Erat

Erat illi sacer etiam accipiter propter rapacitatem & hyacinthus flos, qui dicitur fuisse puer Amyclæus ab Apolline & Zephyro vno tempore amatus: at enim cum propensior in amorem Apollinis appareret, Zephyri odium & indignationem in se concitauit. quare cum Apollo disci iactu se exerceret, Zephyrus discum ab Apolline missum in pueri caput conuertit, quem cæsum Apollo in florem sui nominis commutauit, & ex cruore colorem indidit. Huic Deo antiquissimis temporibus sacram comam ephēbi nutrire solebant, quam eo tempore decidam Apollini dicabant & deponebant, cum similes esse Apollini cessarent: hoc est cum labra vel maxilla prima lanugine vestiebantur. Eam fuisse consuetudinem testatur Plutarchus ita in Theæcōis *ἡ δὲ ὄντος ἵτι τό τε, τὰ μεταβαίνοντα ἐκ παιδῶν, ἰδιόματα ἢ ἀλλὰ, ἀπὲρ χόρου τῶν διὰ τὴν κόμην.* Cum mos esset etiam tunc, ut qui ex ephēbis excesserant, Delphos venissent atque coma primitiua Deo offerrent: sicuti zonam Dianæ consecrabant mulieres, cum virginitatis petasum esset. Lucianus tamen in Dea Syria morem fuisse apud Syrios scribit, ut barbatum Apollinem fingerent: cum reliqui homines eum iuuenem & imberbem formarent. Istud autem ea de causa efficiebatur, quia imperfectam existimabant illam ætatem Assyrii, cum neque ad naturæ summum accessisset, neque ob rerum præteritarum experientiam prudentia muniretur. At verò qui dicunt, quod Pythonem serpentem sagittis confecerit, cum parvus adhuc esset, quid aliud significat, quam Solis naturam, & mundi nuper nascentis? cum enim sol nuper natus esset, & post illum omnia sidera, cœpit sol vapores e terra, qui plurimi fuisse dicuntur, sursum suo calore attrahere: quo tempore pro natura infantium plena humoribus terra, multisque nebulis ex illis procreatis tecta, cum recens à cæteris elementis fuisset diuisa, omnia putredine plena erant, quæ ex humoris abundantia, aut certe sine humore, non contingit. Tum verò sol suis radiis nouam terram assidue illustrando, quasi sagittis quibusdam ipsam putredinem feriens, paulatim exiecit, salubremque animalibus sedem fecit. Neque aliam rationem aut causam fingendarum harum fabularum putauerim, nisi quod modò vires elementorum, modò sidera pro Diis colentes, suorum Deorum vires celebrare per has fabulas voluerunt. Nam fabulæ quæ de Diis finguntur, ad rerum na-

A

turalium aut astronomicarum considerationem spectant: quæ de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertendam. Sed de Apolline satis, nunc de Æsculapio dicatur.

De Æsculapio. CAP. XI.

AESCULAPIUM quidam Apollinis & nymphæ Coronidis filium fuisse arbitrantur, sicuti testatur Homerus hymnographus in his:

*ἰντῆρα τοῖσιν Ἀσκληπιὸν ἄρχεμ' αἰῶδες,
ὃν Ἀπόλλωνος, τὸν ἰγείατο δῖα Κορωνίς,
Διοτίω δὲ παδίῳ, κῆρυ φλιγύνῃ βασιλῆος.
Merborum medicum canto, quem diua Corona
E Phæbo peperit Phlegyaolim filia Regi,
Dotius est vbi latui agerq̃, Amyniq̃, sinentia.*

Pausanias verò in Corinthiacis memoriæ prodidit Phlegyam Coronidis patrem Peloponesum ingressum filiam prægnantem ex Apolline, quod tamen ille non senserat, secum adduxisse. Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa, illum in monte exposuit, qui ab eo euentu Titthias postea fuit vocatus, quamuis alij hoc in agro Thelpusio accidisse memorant. Ibi capra dicitur lac infanti præbuisse, quam canis, à grege quem custodiebat, discedens, observabat. Hos cum deesse gregi pastor cognouisset, vniuersum pascuum peragrans, puerum tandem & capram & canem inuenit: veruntamen cum ignis è capite infantis emicuilset, diuinum quiddam ratus eius rei famam per vniuersam regionem diuulgauit. Fama est hunc qui Æsculapium suscepit, filium fuisse nothum Arcadis, Autolaum nomine, in agro Thelpusio expositum, ut ait in libro de Diis & Heroibus Cyrenaicus Apollodorus. Deinde fama dissipata est, quòd quouis morbo laborantes homines ab illo Deogenito possent sanari. Fuerunt qui dixerint Coronidem prægnantem cum Ischye Elari filio concubuisse, quod grauius ferens Diana illam interemit, quia fratris contumeliam perferre nō posset. Illa postea cum rogo imposita fuisset, Mercurius è ventre mortuæ Æsculapium extraxit, vel Phœbus ipse: ut testatur Ouidius libro secundo Metamorph. in his:

*Non tulit in cineres latus sua Phœbus eosdem
Semina: sed natum flammis, uteroq̃, parentis
Eripuit, geminiq̃ue tulit Chiron in antrum.*

Alij